Darekhe ha-Teshūbah
6 l.

43

דרכי התשובה

אחז"ל כי בעל התשובה צריך להכניע
גופו ויעסוק בצרכי העניים
והחולים ויקבור המתים וילך לקברות
המתים בכל שבוע ויעמוד לבדו בהם
ויבכה ויתאונן ויזכיר לנפשו את המעשים
ההוא כאשר היה עושה: איש א' היה
בתכלית הרשע והפריצות והיו מספרים
תועבותיו לפני המלך: ויען איש א'
מהם ויאמר אדוני המלך כי עתה הפליא
לעשות מאשר עשה בראשון ואני מעיד
לפניך כי שמעתי אותו בחצי הלילה הולך
לבית הקברות לגנוב תכריכי המתים
כי ביתו בקיר החומה: וילך המלך לב'
הנאמנים לחקור הדבר והלכו אחריו
בלילה עד שבאו וראוהו כי נכנס בקבר
א' והוציא שלשלת ברזל והיה קשור
אותה על צוארו ומושך אותה בצוארו
בידו בחזקה והיה אומר:
לבי לבי הלא ידעת כי לא נבראת כי אם
לשוב אל העפר מיום היותך ומדוע
לא זכרת אחריתך הלא כי כל הימים
אשר אתה חי על האדמה אתה כצל עובר
וכמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה
וכציץ חרולים ו[illegible]ד הגולים.. וכל אשר

יעבור עליך יום אולולה תחסר חלק
מחלקי חייך ·· ובכל יום ויום יותר תקרב
אל הקבר ·· ותישן בלי זכר ·· ומדוע
לא זכרת כי עפר אתה ·· ולא ידעת כי
מן האדמה נולדת ·· ועל מי בטחת
כי בגדת ומרדת ·· ומדוע אתה נמהר ··
ולא תשבור חמתך ·· יום אשר ידבק
לשונך לחכך ·· יום אשר יקחוך ונשאוך
ועל שכמי מוטות ישימוך ·· ועל כתף
יסבלוך ·· ועל ארץ תחתיות ישליכוך ··
ועל כל מעשה יחשבוך ·· ובאשר תרבה ··
ואשר לא תרבה ·· יום תראה החשבון
החשבון ערוך ·· והספר פתוח ·· ונאזכר
משפט וביום התרועה ביד ה ·· שם
תמצא שמרנה ·· ותהמה נפשך
בקירבה ·· ומה תשיב על זדונותיך ··
הלא אז תראה פרי מעלליך ·· ותמלא
זמונך ·· ואז תמות במות הבהמה
ולא תהיה עתיד ליתן דין וחשבון
היה לך לשמוח במותך ·· אדריע שתלך
למר ממות ולמקום אופל ·· ארץ
חושך וצלמות ·· כי המות מלקיחך
מך אכל מה שיהיה אחריך ונשאר
מתוך ·· לפי שיאזעוך ממקומך
ולפני הדין יביאוך ·· ולפני הדין יביאוך
ושם תפול עליך אימה ·· ותכסך כלמה
ובושך

ולבושך גוש ורמה ויגורה על גופך
זע וגפריתי לבלתי השאיר לך שריד
הלא היום ההוא כורת ואיום יום אשר
אין לו פדיום יום תמרור בבכיה
תאניה ואניה יום חרדה וצעקה יום
שואה ומצוקה יום מספד מר יום
תערוך אבל מטמר מול מטמך יום
יחרה אף יוי וקנאתו ונתכה כאש חמתו
יום ירכו המעלבים והמבאובים יום
יהמה כאנוש ושים ידיו על חלציו יום
יאבדו כנחפכין יום תצא הנשמה יום
וישאר הגוף שממה בכלי מלא כלימה
ונשלך כאבן דוממה ונהיה שוכב לבדו
ולא יהפך מבדו לבדו אוי לך הגוף
בגוף ונווה עניה ונשמה בשמה ויחידה
למודה ונשבל מבל ואכוש אנוש ואדם
מאדמה הבט מאין בראת ולמה
תהיה אחריתך רק שיתך טפה סרוחה
ואחריתך עש ורמה כל ימיך מכאבים
מעונה ומדוכה באחרותך בחלאים
רעים ונאמנים ויולדו לעדי אוכל וותש
כחך וחילך ויתנכרו כל תלאותיך נגוע
כל היום ומעונה ואם תעשיר עושר
עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף
השמים ואם תדל על פת לחם תפשע
עתה קצר קצר קרב לרדת שאולה
לשום

לשום בעפר קברך׃ ובאשמן מלונך׃ ארץ
חשך וצלמות׃ עיפה כמו אופל׃ וצלמות
בלא סדרים׃ העפר יהיה סדינך ומצעך׃
ואיך תתגאה בעמדך׃ ותשכח יום המר
והנמהר׃ יום אשר תחבק קברך׃ ותקרב
שחת נפשך יום יחשך תארך׃ וזיו פניך
משתנים׃ ויהפך לירקון פניך׃ ועיניך
יהפכו ללבן׃ ובשרך עליך יכזב׃ ונפשך
עליך תאבל׃ יום יתפרדו דבקיך׃ וישבתו
דפיקיך׃ וינתקו קשריך׃ ויתבטלו חושיך׃
ויעלה באשך ולחכתך׃ הן אלה קצות
דרכיך׃ ומעט מזער מתלאותיך׃ מה
היא תקותך ותוחלתך׃ ומה היא תשובתך׃
ביום שכבך במקום הזה לעדי עד ולדור
דורים׃ ומה יהיה מעניך׃ ואשר יכל
האוהב בשמחתו ובפשעו׃ ונשכח צופן ועובר
בכושלו׃ ועתה תתמכרת וזדת׃ ובמעט
הזה לא חשבת׃ ושלות בטחת׃ איה
עוזריך ומושיעך ואנה
אוהביך ובאמניך ואיה אופה מכיריך׃
יקרמו אם יושיעוך בעת צרותיך ובעת
רעיוניך׃ אתה עשית ואתה תשא׃ אתה
זרעת ואתה תקצור אתה מאסת ואתה תהיה
נמאס׃ הכניעו נפש אוולת׃ אשר לורה
מנבלת׃ ועבורתו מחללת דעי יסודך
ומקורך׃ והכר בוראך וצורך׃ כי הוא
ביתך

ביתך והדרך·· גוש ורמה יכסוך··
ותולעים יחלקוך·· ורשפי אש שלהבת
יאכלוך·· מה תעשי בבואך במקום
הזה·· צדר מזה וצדר מזה·· בית חשך
וצלמות·· כי תפחד משאון בית יגון וחרון··
השמים יתקדרו עליך·· והשמש יהפך לחשך
והירח לדם·· והכוכבים יאספו נגהם··
אנה תלכי ותברחי ואנה תמלטי·· זה
ביתך וזה משכבך·· זה מקומך וזה מלונך··
מה לך לבתי צבורי והיכלים בנוי ועליות
מרווחים·· חשבת אותי נחלתך וירושתך
הלא ידעת כי כאשר יצאו מעם שוכניה
שלפניך·· כן תצאי וגם תלכי·· וכן רגי
ביתך לא פנו ואין נוהלוי·· מאורין דועכו
וכוכבין נדעכים·· פה תהיי באלו לא
הייתי·· ובאלו יום אלא חייתי·· די לך מכל
אשר עשיתי·· ושוב לאלהיך·· וזכור למעמד
הזה כי אלו היית נכון לימלט ממנו·· היית
ראוי לעשות רצונך וגם אבי אורך·· כי תושיע
לך ימינך·· אבל אחרי אשר סופך הוא שתעמד
למעמד הזה·· ופה תשכבי למשכבך·· ודע
כי אין לעמלך תכלה·· כי אם לנהוג התשוב·
ותן אל לבך·· לזכור תמיד תחלתך ואחריתך··
ואם תשפיל תאותך ותכניע את יצריך ולא
תחטא בכל ימיך·· אבל תחריד את עצמך
ותאמר בכל יום ויום בן אדם מה לא תקום
לעזרתי·· אומר יהוה לך סתרי·· הלא אז
תתחדש

תתחרט ותאמר אוי לי מה עשיתי· אנך לא
פחד אלהי לכבד עבדו·· ואנך החלפתי
עולם עומדת לעד לעולם בעולם עובר
ובחיי שעה·· אנך נדמיתי כבהמה נמשלתי
והלכתי אחרי יצרי· כסוס כפרד אין הבין··
ותעיתי מדרך השכל·· ולא זכרתי אשר בראני
כשמאין והולידני לעולם הזה·· והחסד אשר
עשה עמדי מעודי ועד היום הזה·· ונתן
לי לב להבין· ועינים לראות ואזנים לשמוע·
ואיברים לעובדו בהם·· ולעשות רצונו וחפצו
כדי שאזכה לחיי עה״ב·· ואני הפכתי מעשי
וקלקלתי מחשבותיי וחטאתי בכל אבר
מאיברי·· ושלמתי רעה תחת טובה·· וזה
אל רחום וחנון·· רב חסד ואמת· יודע כל
נסתר ונעלם·· יוצר היצורים כולם· מקטן
ועד גדולם·· יודע דעת רבים ויחיד
עבר הווה ועתיד·· מה ידעתי ולא ידעתי
מה אדבר ולא חקרתי·· מה אספר ולא
דרשתי·· מה אתודה ולא חקרתי·· כי
בפנים הקרחה הנלות היא המחרבתי·
המזכרת המדאבת המענבת·· החנוני
המיקף והיד כותבתי· אוי לי כפי מה
שהוספתי שנים· הוספתי חטאים וזדוני
וכפי מה שהאריכו חייי· הארוכו פשעי
על אשר מהם אתודה ועל אשר מהם
אבקש מחילה וסליחה וכפרה·· על הכלל
ועל הפרט·· על הכל תרנת זו שלהבלו

על

על הראשונות או על האחרונות·· על
החדשות או על הישנות על הטמונות או
על הידועות הנזכרות או על הנשכחות או
על המגלות·· ואדע אני בעצמי שאין לי
לא דעת ולא תבונה·· לא צדקה ולא כשרון מעשי
לא זכרון חסדי ולא ישרות לב·· אבל יודע
אני בעצמי שאין לי זכו ולא יודע·· בער ולא
מבין·· נבער ולא נאמן·· חייב ולא זכאי·· רשע
ולא צדיק·· רע ולא טוב·· וכל המעשי טובי
לא עשיתי·· רע לשמי לכרון הייתי·· ומה
דבר ה׳ בזיתי·· ואחרי שרירות לבי פניתי·· ובמה
אתכסה כי ערום אנכי מהזכיון כאשר מבטן
אמי ילדתני·· ואין לי לידע לדבי וכריבתי··
לכן התקושש והתבושש והכלם מחטאתיך
וכן תודה לאלהים·· בעוד נפשך היא בגופך··
ובטרם יחשכו כוכבי נשפך·· ושוב יוסף
לפני מותך·· והקיץ משינתך ותול מעל
לבך המסך מילדך·· אשר נסך עליך·· עד
שהבדיל בין אורך ובין אור שכלך·· כעכביש
אשר יארג של הבית וכאשר יתגבר יעבה ויתקם
עד שימנע הנעת השמש אל הבית·· ובתחלת
אריגתו הוא דק וחלוש עד מאד·· וכל אשר
יתמיד הדבר יחזק ויעבה וימנע אור השמש
מעבור אותו ומהגיע אל הבית·· וכן הוא
מעשה היצר בלבך יהיה בתחלת ענינו
חלוש עד מאד·· ולא יתמיד מראו הא מתיו
ואם תרגיש בעת היא ותבטלהו מעל לבך··
יקל·

יקל מעליך הדבר·· ואם תקל בו ותתעלם
ממנו·· יחזק ממך ויכריע אור שכלך ממך··
לבלותו מעל דרכך·· על כן מהר להלחם את
נפשך·· והעזר באלהי׳ לדחותו מעליך·· וטרח
והשתדל ותאזור באור החכמה·· ותרץ בראות
הדברי׳ בעין לבך·· ותכלכל ותחזר מתרעומו
בוראך·· שכתרע הכה מי שרג ואמר לה נגע
לא ימעילו ככם לא היסורי׳ ולא התוכחו׳ לא
התראה ולא הבטחה·· לא טלטול ולא אריכות
ימים·· לא חסרון ולא אריכות רוח·· לא שליח
ולא ביזוי·· לא קללות ולא חרמות·· לא לעזר ולא
הפסדי·· לא נחמו ולא בושה·· לא פחד ולא
אימת עוה״ב·· לא אימת חשבון ולא דין ביהכם
לא פדיעבו ולא שמו המחללי׳ רבוים על ידיכם··
חי שיש בידו כל המעשי׳·· ימונע ממנו כל
הטובו׳ הרבה·· ויאבד את זכותו·· ושכותיו
מתקלקלי׳·· וקונה שם רע לעצמו ובוכרו׳ כל
מעשיו·· ועונותיו ועונות אבותיו·· ותפלתו
במאסת בעוה״ז ובעוה״ב וכל מעשיו מפורסמו׳
ונותן עליה׳ דין וחשבון·· וכל שמה ששמח
בילדו כעשות עליו אבל·· והם נתבעו׳ ממנו
בדיני משובים ובושה מרובה·· ומלאכים
אכזריים בעולם ארוך כמו ענג׳ ומה תעשו
ליום הפקוד׳ ולשואה ממרחק תבוא ולמה תעזבו
כבודכ׳·· ועוד אדם שחוטא בעיניו ועיניו
כהותי·· חוטא באזניו שומע חרפתו·· חוטא
בפיו אין דברין כשמעי׳·· חוטא בעילה פרנסתו
מתמעטת

את תמעטת · חוטא כמחטיא זיו קהלו
משתכחי · חוטא בלשונו · סורו בזיון עליו
חוטא בגאוה יורד מכבודו · חוטא בנבלות
בדאגה · חוטא ברגליו שנותיו מתקלקלו · חוטא
בילדו ילדו מקטרגו · חוטא ומחטיא קובר
את אשתו ואת בניו ובני ביתו · חוטא בעצבו
גדר דינו בפתם לרעה · וכי מה הנאה יש
לאדם וסופו לפרוש מעולם לעולם מחיים
למות · מאורה לחשכה · מטוב מתוקה
לשיא מרה ודחוקה · מאור מתוק לרימה
ותולעה · ממטעמו מתוקו לטעם עפר ·
מחבוק בזה לחבוק לעפר · כמה עשירים
יצאו מן העולם בפחי נפש · כמה חכמים
היתה חכמתם עליה לתקלה · כמה גבורים
היתה גבורתם עליה לתקלה · כמה מגדלו בנים
לא שמחו בבניהם · כמה נאים היו נויים.
עליהם לתקלה · כמה זקנים לא ראו כבוד · כמה
בחורים נקללו בתוך חופתם · וכי מה הנאה
לאבו ממאכל שהוא מכינו לדינו מוכנו ··
משמחה שמביא את הגדול לראשו הרבה ··
ממלבוש שהוא גורם לפורענות הרבה
מהדר הור שגורם למכאובו מרובה משוכה
מתוק עבודת למיתה משונה · מחפוץ
שהוא מאבד זכיות הרבה מתרעומות
שמקפח פרנסו הרבה ·· איזהו בן עה״ב
מי שמתרחק מן העבירות ומתקרבו השבירו

ומ ל. לבו ומלשו׳ הרע ומהכי עו והדרוק
לביעור והחקירי המלו ויש בידו מלמה על
אמתתה ומתרח׳ מן החטא ומעין תפלה
ומתודה על חטאיו ועונותיו לפני הבה׳
ועושה תשוב׳ ·· אבל המתחבר לרשע טורד
עלמו מן העה״ז ומן העה״ב והמספי׳ פנים
לרשעה׳ ממרצינו אל · והמרמק בדרכיו
מתאבל לכסוכו · והמשק חבירו מדרך
~~מדר~~ טובה לדר׳ רעה מית בחלי ימיו ··
והמלעי׳ על המלו׳ אין מרחמי׳ עליו מן
השמי׳ ·· והמלעי׳ על עבירות שלעברי סוף
סוף הוא יצע ולחרי׳ אוכל : יביעו ·· וכל
המרגיל עצמו להזרי׳ פכי חבירו ברבים
פניסו פחות בן בין ואין לך רשע אלא מי
שעוסק בדברו הבלי׳ או למי שהשלם
מרשעה בן או למי שהשעה משחקת לו
או למי שכשע׳ סביבורו קטיצורו · או
למי שולדו מגבחו · או למי שנהפך עליו
הגלגל ·· או למי שמאב׳ את עולמו · יש פורע
מיד · ויש פורעו לאחר זמן · ויש אחת
אחת ויש כולם כאחד · ויש בזים על
אדם והוא ער ויש בלו והוא ישן · ויש מהם
בגדו ויש מהם קלו כמרת׳ נפש ·· ויש
בדעתו · ויש שלא בדעתו · ויש בזקנותו
ויש בנערותו ויש בזקנותו ויש בנערותו
ויש בסת ויש בגלוי ויש בבית ויש מה
באסכרן

בלכסנ' וכלדה ולרוק ופרכה ותקלה
ממעט' את החטא ויש שעובר את הכל
מתוך היראה כדי שלא תתקפח פרנסתו
ויש מתוך אהבה ויש מתוך בושה ויש
מתוך תמימות ויש מתוך להראות את עצמו
ויש מתוך שמחה שמחה שמחה מצוה ויעל
ידו· ויש מתוך לנצל של הנסוה' כמו כל
לה' ישתבחו·· וכל א' וא' לפי מעשיו
בשעה שנפטר קודם המלאך הממונה על הד'
עומ' כנגדו ואו' לו אוילה הגוף פילגש
מן העולם ריק מן הזכיות ומלא עונות
תביט ברגליו ואו' אוי לך רגלי שלא הלכו
ביושר אוי לידי בדברי שקר אוי למעיים
שבהם מן הגזל· אוי לעיני שלא ראו בזמנ'
אוי לאזני שלא קבלו תוכחה· אוי לפה שלא
עסק בתורה אוי לבש' שלא נתייגע ביראה
אוי לי לגוף שלא כיבד מפני בוראו· אוי לו
לי ללב שלא עבד את בוראו שעתו לעתו
בנזיפה·· ואז לו עומד כדין וה' הכר מעשה
ורע מקיב' באת ולפני מי אתה עתיד
ליתן דין וחשבון וגם אין אתה יכול לה' ע'
מיובל להשיב תחתיך ומי יוכל עם כל
קוכותו שה' דומ' כלא לבגד·· וכתרב
לצואר·· וכתן ללב·· וכככל לרגלי·· וכחאק
לשינים· כמרה לפה·· כאותה לרגל·· כחריפה
לאזנים·· כעכביה לכח·· כיתים רעי לשנה··

כיקורין

כי סערו לנוחי׳׳ כנדיע לקרן׳׳ במר׳ למוש׳
בעבור לין הדין יש שהו כאת בחלי ימיו׳
ויש מי שהו יוצא מן העולם בתכליתו אשרי
מי שיראתו על פניו׳׳ אשרי הכשר מעונו
אשרי מי שהוא עוזר עניים אשרי המשכיל
אותו המובין אשרי מי שהוא במוכן אשר מי
שזכין לשמור דת בכל יום תורה תמיד עומד
לפני האדם בשעה שהוא עוסק במשבתו ואומ׳
לך אם עמך בבור הקהל הכנה באתי ללמד על יצאתי
להדחתו לנוח פניו ותצעקי אשרך כי תזכירנו
אשריך אם בלבך תלפפנו ותשמעני כי בי
ירבו ימיך התרחק מן הרע והדבק בטוב וברח
מן העבר ותהלך בחכמה תמיד׳׳ ונקל לך אלדיך
פי הוא ירבי עך ויכוח לך וזבול שאת טפקפיו
בגז ובל לעפר ושוחד לבו והתרחק מן הרכות
ועבד את אלדיך בשמחה׳׳ והנך לחמלה
כי הדר שחוחה ירים לך למעלה ודרורה את
את הדבר תעש לך ואור כבודו ולך אלדיך׳׳
ואם תעבד אלדיך באהבה ואהבה אשריך
בעה״ז ובעה״ב החזק במוסר אל תרף׳׳
נצרה כי היא חייך׳׳ ובאשר נשמע
הדבר נסלך תמה ובלום על תשובתו ונבע
המלך מעשיו הרעים הוא ויכשל בכום
הוספי לו עמו׳ עכ״פ כבלו אבדה בפי
ופוכם חיישר נגם ראשית חכמה׳׳
תושלב״ע שבח כת״ב זאת זכרון בספר
ושים באזני העם׳׳

43